

Representation of the Concept of Martyrdom in the Poetry of Qeysar Aminpour with a Cultural Semiotics Approach: A Case Study of *Morning Breath*

1. Seyyed Mehdi Mousavinia^{id}

1. PhD in Persian Language and Literature, Lecturer at Farhangian University. Shiraz. Iran. E-mail: Zanjerepoem@gmail.com.

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: Martyrdom, as one of the foundational concepts in the discourse of the Islamic Revolution of Iran and in the literature of Sacred Defense, occupies a distinctive position within the cultural and identity structure of Iranian society. Employing the cultural semiotics approach, the present study examined the representation of this concept in <i>Morning Breath</i> , a poetry collection by Qeysar Aminpour. The primary objective of the study was to analyze the linguistic, visual, and intertextual signs associated with martyrdom and to elucidate how these signs generate meaning through interaction with cultural codes, collective memory, and the dominant discourses of the Iran-Iraq war.
Article history: Received 25 September 2025 Received in revised form 26 October 2025 Accepted 8 November 2025 Published online 8 November 2025	Methods: The study adopted a qualitative research design based on cultural semiotic analysis, focusing on selected poems from the <i>Morning Breath</i> poetry collection. Results: The findings revealed that Aminpour constructs a semantic system through the use of signs such as light, blood, flight, flowers, Ashura, and Karbala, in which martyrdom functions as a multilayered cultural sign imbued with religious, national, humanistic, and aesthetic meanings. These signs, situated within the particular cultural context of the early post-revolutionary decades, contribute to the reproduction and consolidation of the discourse of martyrdom in the audience's cultural memory.
Keywords: Sacred Defense Literature, <i>Morning Breath</i> , Cultural Memory, Martyrdom, Qeysar Aminpour, Cultural Semiotics.	Conclusions: The findings suggested that Aminpour's poetry not only reflects the culture of martyrdom but also actively participates in its reconstruction through the very process of representation. By departing from official and propagandistic language and relying instead on poetic, metaphorical, and humanistic expression, his poetry presents an enduring and influential image of martyrdom, one that invites analysis and reflection simultaneously on literary, cultural, and social levels.

Cite this article: Mousavinia, Seyyed Mehdi (2026). Representation of the Concept of Martyrdom in the Poetry of Qeysar Aminpour with a Cultural Semiotics Approach: A Case Study of *Morning Breath*. *Journal of Resistance Literature*, 18 (34), 103-119. <http://doi.org/10.22103/jrl.2025.25943.3084>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22103/jrl.2025.25943.3084>

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

1. Introduction

Martyrdom, as one of the foundational concepts in the discourse of the Islamic Revolution of Iran, is not merely an individual experience of death in pursuit of ideals; rather, it functions as a cultural signifier with a prominent role in the semantic and identity structure of Iranian society. In the literature of Sacred Defense, this concept has been extensively represented through diverse semantic layers, including religious, national, historical, and aesthetic aspects, and has become a key element in shaping post-revolutionary collective memory. In this discourse, martyrdom transcends the act of self-sacrifice and emerges as a symbol of human connection with the transcendent, with the historical legacy of Ashura, and with resistance against domination. This elevated status has led to the recurrent reproduction of the concept of martyrdom in post-revolutionary literature, art, and media, contributing significantly to the consolidation of cultural identity.

2. Methodology

The present study adopted a qualitative research design based on cultural semiotic analysis and was conducted through purposive sampling of selected poems from the *Morning Breath* collection. This approach facilitates a nuanced examination of the processes through which meaning is constructed in poetry and of its connection with cultural and social contexts. The findings indicated that Aminpour, through the use of cultural signs such as light (symbolizing guidance and transcendence), blood (signifying sacrifice), flight (representing liberation and ascension), flowers (evoking beauty and noble death), and references to Ashura and Karbala, constructs a semantic system in which martyrdom emerges as a multilayered cultural sign imbued with religious (connection with the sacred), national (defense of the homeland), humanistic (ethical and humanitarian values), and aesthetic (poetic and metaphorical imagery) meanings. These signs, situated within the cultural milieu of the early post-revolutionary decades, play a vital role in reinforcing the discourse of martyrdom within the audience's cultural memory and contribute to the formation of revolutionary identity.

3. Discussion

The primary objective of this study was to analyze the signs associated with martyrdom in *Morning Breath* and to elucidate how these signs construct meaning through their interaction with cultural codes, collective memory, and the dominant discourses of the 1980s and 1990s. Recurring motifs such as light, blood, flight, flowers, Ashura, and Karbala serve as carriers of meaning that, within the specific cultural context of the time, contribute to the reproduction of the discourse of martyrdom.

This study, grounded in the framework of cultural semiotics, examined the representation of the concept of martyrdom in the poetry collection *Morning Breath* by Qeysar Aminpour. Cultural semiotics, as a branch of semiotic studies, focuses on the interaction of signs with cultural codes, semantic systems, and historical memory. This approach enables the analysis of multilayered meanings within their cultural contexts and allows the researcher to interpret linguistic, visual, and intertextual signs not only at the textual level but also in relation to broader social and historical discourses. The adoption of this approach is justified by Aminpour's poetic capacity to generate complex meanings and engage profoundly with the cultural codes of the Iran-Iraq war.

4. Conclusions

The findings of this study demonstrated that Aminpour's poetry not only reflects the culture of martyrdom but also actively participates in its reconstruction. This reconstruction is achieved through a deliberate departure from official and propagandistic language and a reliance on poetic, metaphorical, and humanistic expression, offering an enduring and influential image of martyrdom. This image is simultaneously analyzable at literary (via the use of poetic devices), cultural (through engagement with cultural codes), and social (through influence on collective memory and identity) levels. Thus, Aminpour's poetry functions as a cultural text that plays an active and creative role in the reproduction of the discourse of martyrdom.

Data Availability Statement

The data in this article is Not applicable.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

بازنمایی مفهوم شهادت در شعر قیصر امین‌پور با رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی: مطالعه موردی بر مجموعه تنفس صبح

سید مهدی موسوی نیا^۱

۱. دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی، مدرّس دانشگاه فرهنگیان شیراز، شیراز، رایانامه: Zanjerepoem@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	شهادت به‌عنوان یکی از مفاهیم بنیادین در گفتمان انقلاب اسلامی و ادبیات دفاع مقدّس، جایگاهی ویژه در ساختار فرهنگی و هویتی جامعه ایران دارد. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، به بررسی نحوه بازنمایی این مفهوم در مجموعه شعر «تنفس صبح» اثر قیصر امین‌پور می‌پردازد. هدف اصلی پژوهش، تحلیل نشانه‌های زبانی، تصویری و بینامتنی مرتبط با شهادت و تبیین چگونگی معناپردازی آن‌ها در تعامل با رمزگان‌های فرهنگی، حافظه جمعی و گفتمان‌های غالب دوران جنگ تحمیلی است. روش تحقیق، کیفی و مبتنی بر تحلیل نشانه‌شناختی فرهنگی است که با تمرکز بر نمونه‌های شعری منتخب از مجموعه مذکور انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که امین‌پور با بهره‌گیری از نشانه‌هایی چون نور، خون، پرواز، گل، عاشورا و کربلا، به خلق نظامی معنایی دست‌زده است که در آن، شهادت به‌عنوان یک نشانه فرهنگی چندلایه، واجد معناهای دینی، ملی، انسانی و زیبایی‌شناختی است. این نشانه‌ها در بستر فرهنگی خاص دهه‌های نخست پس از انقلاب، به بازتولید و تثبیت گفتمان شهادت در حافظه فرهنگی مخاطب کمک کرده‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شعر امین‌پور نه تنها بازتاب‌دهنده فرهنگ شهادت است، بلکه در فرایند بازنمایی، به بازآفرینی آن نیز می‌پردازد. این بازنمایی با فاصله‌گیری از زبان رسمی و تبلیغاتی و با تکیه بر زبان شاعرانه، استعاره و انسانی، تصویری ماندگار و تأثیرگذار از شهادت ارائه می‌دهد؛ تصویری که همزمان در سطوح ادبی، فرهنگی و اجتماعی قابل تحلیل و تأمل است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۳	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۸/۴	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۱۷	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۸/۱۷	
کلیدواژه‌ها:	
ادبیات دفاع مقدّس،	
تنفس صبح،	
حافظه فرهنگی،	
شهادت،	
قیصر امین‌پور،	
نشانه‌شناسی فرهنگی.	

استناد: موسوی‌نیا، سیدمهدی. (۱۴۰۵) بازنمایی مفهوم شهادت در شعر قیصر امین‌پور با رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی: مطالعه موردی بر مجموعه تنفس صبح. ادبیات پایداری، ۱۸ (۳۴)، ۱۱۹-۱۰۳. <http://doi.org/10.22103/jrl.2025.25943.3084>

© نویسنندگان

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان

۱- مقدمه

ادبیات پایداری، به عنوان یکی از شاخه‌های مهم ادبیات معاصر فارسی، بازتاب‌دهنده تجربه‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی ملت ایران در مواجهه با جنگ، اشغال، مقاومت و شهادت است. این نوع ادبیات، نه تنها حامل خاطره جمعی است، بلکه در بازتولید هویت ملی و دینی نیز نقشی بنیادین ایفا می‌کند. درواقع، «شعر دفاع مقدس با زبان نمادین، عاطفی و چندلایه خود، بستری فراهم می‌آورد که مفاهیم بنیادین پایداری در ذهن مخاطب تثبیت شوند؛ مفاهیمی چون ایثار، حقیقت‌طلبی و مقاومت در برابر ظلم که در بستر فرهنگی ایران معنای یابند» (رستمی، ۱۳۹۸: ۴۲). همچنین شعر دفاع مقدس با بهره‌گیری از ظرفیت‌های بینامتنیت، می‌تواند مفاهیم پیچیده‌ای چون شهادت را در قالبی فرهنگی و نشانه‌شناختی بازنمایی کند (صادقی، ۱۳۹۷: ۲۹).

شهادت در اشعار قیصر امین‌پور، فراتر از یک واقعه فردی، به عنوان یک نماد فرهنگی-اجتماعی مطرح است که ضمن بازنمایی ارزش‌های دینی؛ نماینده هویت جمعی و تاریخی مردم ایران است. این مفهوم به کمک نشانه‌ها و سمبل‌های فرهنگی چون نور، صبح، تنفس و مرگ، به شکلی بسیار غنی و معنادار بازآفرینی شده است که نشان‌دهنده پیوند عمیق شاعری او با تاریخ و فرهنگ معاصر است (ذاکری، ۱۴۰۱: ۱۵). این ویژگی باعث می‌شود تحلیل این اشعار بدون استفاده از روش‌های میان‌رشته‌ای -مانند نشانه‌شناسی فرهنگی که قادر به استخراج معانی پنهان و نمادین است- امکان‌پذیر نباشد. نشانه‌شناسی فرهنگی، رویکردی است که فضایی برای بررسی رابطه فرهنگ، معنا و نمادها فراهم می‌کند و به مخاطب اجازه می‌دهد تا درک عمیقی از نحوه انتقال ارزش‌ها و باورهای جمعی در متون ادبی مخصوصاً شعر، داشته باشد. در این روش، معنا نه تنها در کلمات، بلکه در نظام‌های معناشناختی و نشانه‌ای که فرهنگ به وجود می‌آورد، شکل می‌گیرد (سپیدکار، ۱۴۰۳: ۲۷). بنابراین، کاربرد نشانه‌شناسی فرهنگی در تحلیل شعر امین‌پور، کمک می‌کند تا ابعاد مختلف مفهوم شهادت را به صورت لایه لایه و وابسته به بستر فرهنگی و تاریخی آن، شناخته و بازنمایی شود. مجموعه شعر «تنفس صبح» را می‌توان نمونه‌ای از بازنمایی فرهنگی شهادت دانست که در آن، ضمن استفاده از تصویرسازی‌های مختلف، شهادت به عنوان نمادی فراگیر از ایثار و مقاومت در قالب نشانه‌هایی چون نور، صبح و تنفس تجلی یافته است. اشعار این مجموعه با دخالت دادن داده‌های تاریخی، مذهبی و فرهنگی، تجربیات فردی و جمعی را به هم پیوند می‌زند و تصویری زنده و متحرک از مقاومت و پایداری ارائه می‌دهد (لوتمان^۱، ۱۳۹۰: ۴۵). آیین‌های فرهنگی، نمادها و نشانه‌های اجتماعی که این مفهوم را در زندگی واقعی مردم شکل می‌دهند، در این اشعار جان می‌گیرند و ابعاد روان‌شناختی، اجتماعی و تاریخی شهادت را به گونه‌ای بی‌سابقه به نمایش می‌گذارند. با استفاده از رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، می‌توان فهمید که چگونه این اشعار نقش‌آفرینی می‌کنند و به مخاطب، پیامی عمیق و چندبعدی درباره شهادت ارائه می‌دهند (یوسفی، ۱۴۰۳: ۳۲).

با توجه به این مبانی، پژوهش حاضر بر آن است که مجموعه شعری «تنفس صبح» را به عنوان مطالعه موردی انتخاب کند و با بهره‌گیری از چهارچوب نظری نشانه‌شناسی فرهنگی؛ نشانه‌ها، نمادها و رمزهای فرهنگی که مفهوم شهادت را در شعر قیصر امین‌پور شکل می‌دهند، دقیق‌تر تحلیل کند. براین اساس، هدف این است که جایگاه فرهنگی، اجتماعی و معنایی این مفهوم، بیشتر شناخته شود و فهم بهتری از تجربه جمعی مردم در برابر پدیده‌های تاریخی مهم به دست آید. در نهایت، نگارنده این مقاله تلاش دارد نه تنها ساختار ادبی اشعار را تحلیل کند، بلکه به بحثی عمیق درباره فرهنگ و معناشناسی شهادت در شعر معاصر ایران بپردازد که موجب ارتقاء شناخت و پژوهش‌های ادبی در این زمینه خواهد شد.

۱-۱. بیان مسئله

ادبیات انقلاب اسلامی، به‌ویژه در دهه نخست پس از پیروزی انقلاب، شاهد شکل‌گیری گونه‌ای از شعر آیینی-حماسی بود که در آن، مفاهیم دینی و عرفانی و ملی با مضامین مقاومت، ایثار و شهادت درهم تنیده شدند. در این میان، قیصر امین‌پور با مجموعه

^۱ Lotman

«تنفس صبح» جایگاهی ممتاز دارد؛ مجموعه‌ای که در آن، زبان شاعرانه با لایه‌های معنایی عمیق و نشانه‌های فرهنگی درآمیخته‌است. یکی از ویژگی‌های برجسته این مجموعه، رمزگذاری مفاهیم متعالی همچون شهادت از طریق نشانه‌های فرهنگی و نمادین است. نشانه‌هایی مانند آفتاب، وضو، پرواز و گل سرخ؛ نه تنها عناصر تصویری و زیبایی‌شناختی‌اند، بلکه حامل بار معنایی خاصی هستند که در بستر فرهنگ ایرانی-اسلامی، به‌ویژه در گفتمان انقلاب و دفاع مقدس، معنای یابند. با این حال، چگونگی بهره‌گیری شاعر از این نشانه‌ها برای رمزگذاری مفهوم شهادت و نیز سازوکارهای معنایی و بینامتنی آن‌ها، کمتر به‌صورت نظام‌مند و تحلیلی بررسی شده‌است. این در حالی است که فهم دقیق این رمزگذاری‌ها می‌تواند به درک عمیق‌تری از زبان شعر انقلاب، کارکرد نشانه‌های فرهنگی و پیوند میان اسطوره، عرفان و حماسه در شعر معاصر بینجامد. از این‌رو، پرسش اصلی این پژوهش چنین است: شاعر در مجموعه «تنفس صبح» چگونه از نشانه‌های فرهنگی مانند آفتاب، وضو، پرواز و گل سرخ برای رمزگذاری مفهوم شهادت بهره‌می‌گیرد؟

پاسخ به این پرسش، مستلزم تحلیل نشانه‌شناختی و معناشناختی اشعار منتخب این مجموعه، بررسی پیش‌زمینه‌های فرهنگی و دینی این نشانه‌ها و تبیین نحوه تبدیل آن‌ها به رمزهای معنایی در بافت شعر است.

۱-۲. پیشینه و ضرورت پژوهش

شعر قیصر امین‌پور، در حوزه نشانه‌شناسی و شهادت، مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته‌است، برای نمونه به برخی مقاله‌های مرتبط با این موضوع اشاره می‌شود:

قاسمی و رضایی (۱۳۹۸) در مقاله «بازتاب گفتمان شهادت در شعر دفاع مقدس با تأکید بر آثار قیصر امین‌پور» با رویکرد گفتمان‌پژوهی، نحوه بازنمایی شهادت در شعرهای دفاع مقدس را بررسی کردند و نشان دادند که امین‌پور با بهره‌گیری از برخی نمادها، گفتمان شهادت را به‌عنوان عنصر محوری در شعر پایداری تثبیت کرده‌است؛ حسن‌زاده و کنعانی (۱۳۹۹) در مقاله «بررسی الگوی نشانه-معناشناسی گفتمانی در شعر قیصر امین‌پور» با هدف تحلیل ساختارهای معنایی شعر امین‌پور، از مدل نشانه‌شناسی گفتمانی بهره‌گرفتند. همچنین نویسندگان نشان دادند که نشانه‌های شعری در آثار امین‌پور، به‌ویژه در حوزه دفاع مقدس، دارای لایه‌های حسی، ادراکی و زیبایی‌شناختی‌اند و در خدمت تولید معنا و تثبیت گفتمان مقاومت قرارمی‌گیرند؛ نیک‌پی و محمدی‌نژاد (۱۴۰۰) نیز در مقاله «تحلیل نشانه‌شناختی تصویر آینه در شعر پایداری قیصر امین‌پور»، با تمرکز بر دو مجموعه «تنفس صبح» و «آینه‌های ناگهان»، تحول تصویر آینه را از شیء به نشانه و سپس به موتیف معنابخش بررسی کردند و نشان دادند که آینه در شعر امین‌پور به‌عنوان نشانه‌ای فرهنگی، نقش مهمی در بازنمایی هویت و پایداری ایفا می‌کند.

بررسی پیشینه حاضر نشان می‌دهد، باوجود توجه پژوهشگران به مباحث نشانه‌شناسی و نشانه‌شناختی در شعر قیصر امین‌پور، تاکنون هیچ مقاله‌ای که به‌طور موردی، مجموعه «تنفس صبح» قیصر امین‌پور را از منظر نشانه‌شناسی مفهوم شهادت بررسی کرده‌باشد، یافت نشد؛ بنابراین، ضرورت انجام چنین پژوهشی قابل توجه است زیرا به تکمیل مطالعات پیرامون شعر قیصر امین‌پور در حوزه نشانه‌شناسی فرهنگی کمک می‌کند.

۱-۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی است و با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده‌است و با بهره‌گیری از رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی به بررسی بازنمایی مفهوم «شهادت» در مجموعه «تنفس صبح» اثر قیصر امین‌پور می‌پردازد. چهارچوب نظری تحقیق، مبتنی بر نظریات یوری لوتمن درباره ژولیا کریستوا^۱ درباره بینامتنیت است. داده‌ها از طریق مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل متون گردآوری شده‌اند. جامعه پژوهش شامل کلیه اشعار مجموعه «تنفس صبح» است که از میان آن‌ها، نمونه‌هایی هدفمند با بیشترین ظرفیت

^۱. Julia Kristeva

نشانه‌شناختی انتخاب شده‌اند. تحلیل داده‌ها به صورت نشانه‌شناختی و در تعامل با رمزگان‌های فرهنگی، حافظه جمعی و گفتمان‌های اجتماعی انجام گرفته تا لایه‌های معنایی پنهان در متن آشکار شود.

۱-۴. مبانی نظری

حیات شعری قیصر امین‌پور را می‌توان به سه دوره آرمان‌گرایی، سرخوردگی و درون‌گرایی تقسیم کرد. مجموعه «تنفس صبح» متعلق به دوره نخست است که با ویژگی‌هایی چون «عمل‌گرایی انقلابی» و «آرمان‌گرایی ایدئولوژیک» شناخته می‌شود. در این دوره، شاعر با استفاده از گزاره‌های خطابی و اصطلاحات خاص و تمهیدات گفت‌وگویی، فضایی خلق می‌کند که مخاطب را نه تنها درگیر معنا، بلکه شریک در تولید معنا می‌سازد. (غنی‌پور ملک‌شاه، محسنی و حقیقی، ۱۳۹۴: ۱۶۷). یکی از عناصر مهم در نظریه گفت‌وگومندی، مفهوم «کرونوتوپ»^۱ است؛ یعنی پیوند زمان و مکان در ساختار متن. این پیکربندی‌ها نه تنها فضا را شکل می‌دهند، بلکه معنا را در بستر تجربه زیسته مخاطب تثبیت می‌کنند (همان: ۸۴). نشانه‌مناشناسی یکی از روش‌هایی است که از دهه ۶۰ در اروپا، با الهام از زبان‌شناسی سوسور^۲ و تفکر فرمالیستی روس‌ها رایج شد. (اطهری نیک عزم و سیفی، ۱۴۰۴: ۹۶) و از آن به بعد این رویکرد در شعر و ادبیات جهان به عنوان نوعی از شگردهای نقد ادبی روفق یافت.

شعر قیصر امین‌پور، به‌ویژه در مجموعه «تنفس صبح»، در بستر تحولات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی پس از انقلاب اسلامی ایران شکل گرفته و بازتابی از دغدغه‌های انسانی، آرمان‌گرایانه و زیبایی‌شناختی شاعر است. برای تحلیل علمی این مجموعه، نظریه گفت‌وگومندی میخائیل باختین^۳، چهارچوبی دقیق و کارآمد فراهم می‌کند که امکان بررسی چندصدایی، بینامتنیت و تعامل معنا با مخاطب را فراهم می‌سازد. باختین در نظریه گفت‌وگومندی خود، معتقدست که هر متن ادبی واجد نوعی چندصدایی است؛ یعنی صداهای مختلف درون متن با یکدیگر در تعامل اند و معنا نه از طریق یک صدای واحد، بلکه از طریق گفت‌وگو میان صداها شکل می‌گیرد (باختین، ۱۹۸۱: ۵۲۹). در شعر قیصر امین‌پور، این چندصدایی به‌ویژه در مواجهه با مفاهیم اجتماعی، دینی و انسانی نمود دارد. مجموعه «تنفس صبح» که در سال‌های آغازین پس از انقلاب منتشر شد، حامل صدای آرمان‌گرایانه‌ای است که با صدای درونی شاعر، صدای مخاطب و صدای تاریخ در تعامل قرار می‌گیرد.

در مجموعه «تنفس صبح»، بینامتنیت نیز نقش مهمی دارد. قیصر امین‌پور با ارجاع به مفاهیم قرآنی، روایی و فرهنگی، متنی خلق می‌کند که در گفت‌وگو با متون دیگر قرار دارد. این بینامتنیت، طبق دیدگاه ژنت، نه تنها به غنای معنایی شعر کمک می‌کند، بلکه مخاطب را درگیر شبکه‌ای از ارجاعات می‌سازد که معنا را چندلایه و پویا می‌کند.

نشانه‌شناسی فرهنگی به‌عنوان رویکردی میان‌رشته‌ای، امکان تحلیل متن را در بستر فرهنگ، حافظه جمعی و گفتمان‌های اجتماعی فراهم می‌سازد. برخلاف نشانه‌شناسی کلاسیک که بر رابطه دال و مدلول تمرکز دارد، این رویکرد بر تعامل نشانه‌ها با ساختارهای معنایی گسترده‌تر تأکید می‌کند. در این دیدگاه، هر متن فرهنگی بخشی از «سمیوسفر»^۴ است؛ فضایی نشانه‌ای که در آن معنا، نه در خلأ، بلکه در ارتباط با دیگر متون، روایت‌ها و نظام‌های ارزشی تولید می‌شود (لوتمان، ۱۳۷۹: ۱۲۳). فرایند تولید معنا در نشانه‌شناسی فرهنگی، حاصل گفت‌وگوی متن با حافظه تاریخی، گفتمان‌های اجتماعی و رمزگان‌های فرهنگی است. این رمزگان‌ها می‌توانند دینی، اسطوره‌ای، تاریخی یا سیاسی باشند و در تعامل با یکدیگر، معنا را شکل دهند (راندویر، ۱۳۸۳: ۵۹). چنین نگاهی به متن، امکان تحلیل شعر را نه صرفاً از منظر زیبایی‌شناسی، بلکه به‌عنوان کنش فرهنگی فراهم می‌سازد. در این چهارچوب، شعر قیصر امین‌پور به مثابه یک نظام نشانه‌ای عمل می‌کند که در آن، مفهوم «شهادت» از طریق رمزگان‌های دینی، تاریخی و اسطوره‌ای بازنمایی می‌شود؛ این رمزگان‌ها نه فقط در سطح واژگان، بلکه در ساختار نحوی، تصویرهای استعاره‌ای و ارجاعات بینامتنی حضور دارند و معنا را در تعامل با حافظه فرهنگی تثبیت می‌کنند (شفیعی‌کدکنی، ۱۳۸۸: ۲۱۲).

^۱. chronotope

^۲. Saussure

^۳. Bakhtin

در متن‌های فرهنگی، لحظه‌رهایی یا شهادت، نقطه تلاقی دو نظام دلالتی است: نظام فانی و نظام باقی. معنا در این نقطه از تنش میان بودن و نبودن متولد می‌شود (شعیری، ۱۴۰۴: ۴۱). مفاهیم والایی که در عاشورا وجود دارد، آموزه‌هایی برای انسان در طول تاریخ دارد و به مذهبی خاص منحصر نیست؛ از این رو، همه آزادی‌خواهان در مقابل عظمت عاشورا سر تعظیم فرود می‌آورند. در ادبیات فارسی، شاعران سنی مذهب نیز، قیام عاشورا را الگوی رهایی‌بخش انسان می‌دانند. (حنیفی و حسنی اسرار، ۱۴۰۱: ۱۱۲) مفهوم شهادت در فرهنگ شیعی، نه تنها یک رخداد تاریخی یا دینی، بلکه یک نشانه فرهنگی است که در طول زمان در حافظه جمعی تثبیت شده است. این نشانه، از طریق روایت‌های عاشورایی، متون دینی و آثار هنری و ادبی، به بخشی از هویت فرهنگی ایرانی تبدیل شده است. در این معنا، شهادت صرفاً به معنای کشته شدن در راه عقیده نیست، بلکه کنشی معنوی و اسطوره‌ای است که با مفاهیمی چون ایثار، حقیقت‌طلبی و مقاومت در برابر ظلم گره خورده است (نصر، ۱۳۸۵: ۸۸). «پدیده شهادت را می‌توان به عنوان نوعی از مرکززدایی معنا دانست؛ زیرا معنا از بدن شهید به کنش فرهنگی گسترده‌ای منتقل می‌شود که در آن، فرد به رمز جاودانگی بدل می‌گردد» (شعیری، ۱۴۰۲: ۱۸۹).

شعر به مثابه متن فرهنگی، بستری برای تولید معناهایی چندلایه است؛ در این بستر، نشانه‌ها نه فقط در سطح واژگان، بلکه در ساختار نحوی، تصویرهای استعاره‌ای و ارجاعات بینامتنی حضور دارند. این ویژگی باعث می‌شود که شعر بتواند مفاهیم پیچیده‌ای چون شهادت را در قالبی نمادین و فرهنگی بازنمایی کند. درواقع، شعر امین پور با استفاده از رمزگان‌هایی چون «پرواز»، «نور»، «قفس» و «عروج»، شهادت را به عنوان یک اسطوره فرهنگی بازآفرینی می‌کند (ذوالفقاری، ۱۳۹۴: ۱۰۲). در این میان، نقش حافظه فرهنگی در تولید معنا بسیار مهم است. حافظه فرهنگی، مجموعه‌ای از نمادها و روایت‌هایی است که جامعه برای حفظ و بازتولید هویت خود از آن‌ها بهره‌می‌گیرد. شعر «تنفس صبح» در این فرایند، نقش فعالی دارد؛ زیرا با بازنمایی شهادت، به تثبیت هویت فرهنگی پس از انقلاب کمک می‌کند.

یکی از عناصر کلیدی در نشانه‌شناسی فرهنگی، مفهوم «بینامتنیت» است؛ یعنی تعامل یک متن با دیگر متون فرهنگی که پیش از آن وجود داشته‌اند. این تعامل، امکان تولید معناهایی چندلایه را فراهم می‌سازد و باعث می‌شود که متن نه در انزوا، بلکه در گفت‌وگو با حافظه فرهنگی جامعه معنا یابد. (کریستوا، ۱۳۶۰: ۳۶). بینامتنیت، شهادت را در پیوند با حافظه جمعی تثبیت می‌کند و آن را به یک نشانه فرهنگی بدل می‌سازد؛ «این بازنمایی، نه صرفاً احساسی، بلکه نشانه‌شناختی است؛ زیرا از طریق رمزگان‌های فرهنگی معنایی یابد و در حافظه جمعی تثبیت می‌شود» (آسمن، ۱۳۹۰: ۵۲). در مجموعه «تنفس صبح»، بازنمایی شهادت با بهره‌گیری از استعاره‌های پرواز، نور و رهایی، به گونه‌ای صورت می‌گیرد که شهید نه قربانی، بلکه قهرمان و اسطوره‌ای فرهنگی معرفی می‌شود. در شعر «پرواز»، تصویر شهید به مثابه پرنده‌ای که از قفس تن رهایی می‌یابد، استعاره‌ای از رهایی و تعالی است؛ این تصویر، در تعامل با رمزگان‌های دینی چون «نور»، «عروج» و «خون»، معناهایی چندلایه تولید می‌کند که در حافظه فرهنگی تثبیت شده‌اند.

نشانه‌شناسی فرهنگی با فراهم کردن چهارچوب نظری برای تحلیل شعر، امکان فهم لایه‌های پنهان معنا را در بستر گفت‌وگوهای اجتماعی، دینی و تاریخی فراهم می‌سازد. این شعرها، با بهره‌گیری از رمزگان‌های فرهنگی، استعاره‌های دینی و ارجاعات تاریخی، شهادت را از یک تجربه فردی به یک نشانه جمعی و اسطوره‌ای تبدیل می‌کنند (بارت، ۱۳۵۶: ۹۳). در این فرایند، معنا نه به صورت ثابت و مطلق، بلکه در تعامل پویا با زمینه‌های فرهنگی و حافظه تاریخی مخاطب شکل می‌گیرد. شعر قیصر امین پور با بازآفرینی نشانه‌های آشنا در قالبی شاعرانه، به بازتولید گفتمان شهادت در ساختار ذهنی جامعه کمک می‌کند. چنین بازنمایی‌ای، نقش شعر را از سطح زیبایی‌شناسی صرف به سطحی گفتمانی و هویتی ارتقا می‌دهد.

۲- بحث

«گفتم / در شهر ما / دیوارها دوباره پر از عکس لاله‌هاست» (امین پور، ۱۳۸۷: ۲۱). در این جمله، «شهر ما» نه فقط یک مکان جغرافیایی، بلکه یک فضای زیسته جمعی است؛ جایی که خاطره، رنج و مقاومت درهم تنیده‌اند. وقتی می‌گویید «دیوارها دوباره پر از

عکس لاله‌هاست»، درواقع دارد از بازگشت یک وضعیت بحرانی سخن می‌گوید و این بازگشت نه به شکل رویداد، بلکه به شکل تکرار نمادها رخ می‌دهد. لاله، در فرهنگ ایرانی، به‌ویژه پس از انقلاب و جنگ، به نماد شهید بدل شده‌است. اما این نماد، در این جمله، دیگر صرفاً یادبود نیست؛ بلکه نشانه‌ای از تداوم مرگ و سوگواری است. «دوباره» یعنی این شهر، پیش‌تر هم شاهد چنین وضعیتی بوده؛ یعنی مرگ، در اینجا نه حادثه‌ای استثنایی، بلکه بخشی از ریتم زندگی شده‌است. دیوارها، در این تصویر، نقش رسانه را ایفا می‌کنند. آن‌ها حامل حافظه‌اند، بوم‌هایی که بر آن‌ها تاریخ نوشته می‌شود. اما این تاریخ، نه با قلم، بلکه با تصویر لاله‌ها؛ یعنی با خون، با فقدان، با جوانی ازدست‌رفته، نقش بسته‌است. دیوارها، به جای آن که مرز باشند، بدل شده‌اند به آینه جمعی؛ آینه‌ای که جامعه در آن، چهره سوگوار خود را می‌بیند. از منظر نشانه‌شناسی، این جمله با یک استعاره بصری کار می‌کند: لاله‌ها، به عنوان نشانه‌های مرگ، بر دیوارهایی نقش بسته‌اند که خود نماد پایداری‌اند. این تضاد میان مرگ و ایستادگی، میان فقدان و حافظه، شعر را از سطح گزارش به سطح تأمل فلسفی می‌برد. از منظر ادبیات مقاومت، این جمله به جای آن که فریادزند، با سکوتی سنگین حرف می‌زند. شاعر، به جای توصیف صحنه مرگ، فقط به نشانه‌های پس از آن اشاره می‌کند و همین اشاره، از هزار تصویر مستقیم، تأثیرگذارتر است. این نوع زبان، در سنت شعرهای شاملو، آتشی، یا حتی در شعرهای مقاومت فلسطینی دیده می‌شود؛ جایی که نمادها، بار معنایی را به‌دوش می‌کشند، نه توصیف‌های صریح.

«افتاد/ آنسان که برگ - آن اتفاق زرد - می‌افتد/ افتاد/ آنسان که مرگ - آن اتفاق سرد - می‌افتد/ اما / او سبز بود و گرم که افتاد» (همان: ۲۴). در این شعر، مفهوم شهادت از طریق نظامی از نشانه‌ها بازنمایی می‌شود که در چهارچوب نشانه‌شناسی فرهنگی قابل تحلیل است. شاعر با بهره‌گیری از تقابل‌های معنایی و رمزگان‌های طبیعی، مرگ شهید را از مرگ معمولی متمایز می‌سازد. واژه «افتاد» که دو بار تکرار می‌شود، در سطح دلالتی به معنای سقوط یا پایان حیات است، اما در سطح فرهنگی، بافتی از معناهای متضاد را فعال می‌کند. نخستین افتادن، با تصویر «برگ» و «اتفاق زرد»، به رمزگان پاییز و فرسایش طبیعی اشاره دارد؛ مرگی تدریجی، سرد و بی‌فروغ. دومین افتادن، با «مرگ» و «اتفاق سرد»، به مرگ بی‌معنا و خاموش انسان‌ها در بستر روزمره اشاره دارد. اما در بند پایانی، شاعر با جمله «او سبز بود و گرم که افتاد»، رمزگان فرهنگی شهادت را فعال می‌کند. رنگ «سبز» در فرهنگ ایرانی - اسلامی، نشانه‌ای از حیات، ایمان و تقدس است؛ و «گرم» دلالتی بر شور، حضور و زنده‌بودن دارد. این دو صفت، در تضاد با «زرد» و «سرد» پیشین، مرگ شهید را به مثابه حیات دیگر بازنمایی می‌کنند. در چهارچوب نظری یوری لوتمن، این شعر به مثابه متنی فرهنگی عمل می‌کند که از طریق تقابل‌های نشانه‌ای، مرگ را به دو نظام معنایی متفاوت تقسیم می‌کند: مرگ طبیعی در برابر مرگ فرهنگی. مرگ شهید، برخلاف مرگ برگ یا انسان معمولی، نه پایان که آغاز است؛ نه خاموشی بلکه تداوم معنا. از منظر باختین، این شعر، واجد گفت‌وگویی بین رمزگان‌های طبیعی و فرهنگی است. شاعر با صدای طبیعت آغاز می‌کند؛ اما با صدای فرهنگ پایان می‌دهد. افتادن شهید، در این بافت، نه سقوط که صعودی معکوس است؛ زیرا در نظام نشانه‌ای مقاومت، مرگ شهید حامل بار معنایی حیات است. این جابه‌جایی معنا، همان است که راندویر از آن به عنوان «بازتعریف رمزگان مرگ در گفتمان مقاومت» (راندویر، ۱۳۸۳: ۵۴) یاد می‌کند. شعر، با بهره‌گیری از نشانه‌های ساده اما بارگذاری شده فرهنگی، مرگ را از سطح زیستی به سطح اسطوره‌ای ارتقا می‌دهد و شهادت را به نماد پایداری بدل می‌سازد.

«موشک/ زیبایی کلام مرا می‌کاست/ گفتم که بیت ناقص شعرم/ از خانه‌های شهر که بهترین است» (همان: ۳۶).

در این شعر، شاعر با بهره‌گیری از زبان استعاری و ایجاز معنایی، به نقدی پنهان و چندلایه از خشونت و تأثیرات آن بر زبان، زیبایی و زیست انسانی می‌پردازد. واژه «موشک» در آغاز شعر، به عنوان یک نشانه بارز از جنگ و ویرانی، در تقابل با «زیبایی کلام» قرار می‌گیرد؛ این تقابل، در چهارچوب نظریه گفت‌وگویی باختین، نشان‌دهنده «تنش میان دو گفتمان» (باختین، ۱۹۸۱: ۲۵۹) متضاد است: گفتمان خشونت و گفتمان هنر. در بند دوم، شاعر با جمله «بیت ناقص شعرم»، به نوعی شکست در بیان هنری اشاره می‌کند؛ گویی خشونت بیرونی، توان شاعر را در خلق زیبایی سلب کرده‌است. این نقص، نه صرفاً ساختاری، بلکه معنایی است و می‌توان آن را به عنوان اختلال در نظام معنایی متن تلقی کرد که ناشی از ورود یک عنصر بیگانه (موشک) به فضای فرهنگی شعر است. بند پایانی، با جمله «از خانه‌های شهر که بهتر نیست»، به نوعی مقایسه تلخ میان بیت ناقص شعر و خانه‌های آسیب‌دیده یا بی‌پناه شهر می‌پردازد. در اینجا، شاعر با استفاده از نشانه‌های شهری، به بازنمایی وضعیت اجتماعی و انسانی می‌پردازد که در آن، نه شعر،

کامل است و نه خانه‌ها امن. این هم‌ارزی میان شعر و شهر، در چهارچوب نشانه‌شناسی فرهنگی، نشان‌دهنده پیوند میان زبان و واقعیت اجتماعی است؛ جایی که زبان دیگر نمی‌تواند زیبایی بیافریند، چون واقعیت، خود ناقص و ویران است. در مجموع، این شعر با ساختار موجز و بار معنایی فشرده، بستری فراهم می‌آورد برای تحلیل‌هایی مبتنی بر نظریه‌های نشانه‌شناسی، گفت‌وگویی و فرهنگی؛ و به خوبی با رویکردهای نشریه علمی پژوهشی ادبیات پایداری هم‌خوانی دارد.

«وضعیت خطر، گذرا نیست/ آژیر قرمز است که می‌نالد/ تنها میان ساکت شب‌ها / بر خواب ناتمام جسدها / خفاش‌های وحشی دشمن / حتی ز نور روزنه بیزارند / باید تمام پنجره‌ها را / با پرده‌های کور ببوشانیم» (همان: ۴۱).

در این شعر، وضعیت بحرانی نه تنها لحظه‌ای یا گذرا نیست، بلکه به یک زیست‌جهان بدل شده است. جهانی که در آن، خطر، مثل آژیری که می‌نالد، پیوسته حضور دارد و حتی شب‌های ساکت را از درون می‌لرزاند. این آژیر، تنها نیست؛ بلکه با سکوت شب و خواب ناتمام جسدها هم‌نوا شده است و همین ترکیب، نوعی هم‌زیستی میان مرگ و هشدار را شکل می‌دهد. شاعر با این تصویر، مرز میان زندگی و مرگ را محو می‌کند؛ گویی جسدها هنوز در حال خواب‌اند، نه در آرامش مرگ، بلکه در تعلیقی بی‌پایان. خفاش‌های وحشی، دشمنانی هستند که از نور گریزانند. این بیزاری از نور، نه فقط بیزاری از روشنایی فیزیکی، بلکه نفرت از حقیقت، آگاهی و حتی امکان مقاومت است؛ آن‌ها از روزنه هم می‌هراسند، از کوچک‌ترین شکاف در تاریکی. اینجا، روزنه به نماد امید بدل می‌شود و دشمن، حتی با آن اندک امید نیز سر ستیز دارد و در پایان، فرمانی صادر می‌شود: باید پنجره‌ها را با پرده‌های کور ببوشانیم. این نه فقط یک اقدام دفاعی، بلکه نوعی پذیرش اجبار است. پرده‌های کور، نماد چشم‌پوشی هستند؛ نماد خاموشی، انفعال و شاید هم اجبار به اطاعت. شاعر، مخاطب را در موقعیتی قرار می‌دهد که در آن، حتی نور باید پنهان شود، حتی امید باید خاموش گردد، تا شاید جان به‌در ببرد. این شعر، به جای شعار دادن، با تصویرسازی‌های دقیق و نمادهای چندلایه، وضعیت روانی و اجتماعی یک جامعه تحت تهدید را بازنمایی می‌کند.

«هر شب تمام ما/ با چشم‌های زل‌زده می‌بینیم/ عفريت مرگ را / کابوس آشنای شب کودکان شهر / هر شب لباس واقعه می‌پوشد» (همان: ۵۰).

این شعر، با زبانی موجز و تصویری، تجربه جمعی یک شهر را در مواجهه مکرر با مرگ و وحشت بازتاب می‌دهد. شاعر از «ما» سخن می‌گوید، نه فرد، بلکه جماعتی که هر شب، با چشم‌هایی زل‌زده، مرگ را تماشایی کنند. این نگاه خیره، نه از روی کنج‌کاوی، بلکه از سر اجبار و بی‌پناهی است؛ گویی هیچ راهی برای بستن چشم‌ها نیست. عفريت مرگ، نه به عنوان یک اتفاق نادر، بلکه به مثابه حضوری دائمی و آشنا در شب‌های کودکان شهر ظاهر می‌شود. «کابوس آشنا» ترکیبی است که هم، درد را نشان می‌دهد و هم تکرار آن را؛ یعنی آن قدر این کابوس تکرار شده که دیگر غریبه نیست. این آشنایی با رنج، خود نوعی خشونت مضاعف است و آن تصویر پایانی «هر شب لباس واقعه می‌پوشد»، شعر را به اوج می‌برد. واقعه، چیزی نیست که گاه‌به‌گاه رخ دهد؛ بلکه هر شب، مرگ، لباس آن را به تن می‌کند. این لباس، شاید همان انفجار، همان حمله، همان خبر تلخ باشد. شاعر با این استعاره، مرگ را به کنش‌گری بدل می‌کند که هر شب، با آمادگی کامل، وارد صحنه می‌شود. در این شعر، مقاومت نه در فریاد، بلکه در نگاه خیره و در ثبت مکرر واقعه نهفته است.

«اینجا / گاهی سر بریده مردی را / تنها / باید ز بام دور بیاریم / تا در میان گور بخوابانیم» (همان: ۵۳).

این شعر، با بی‌رحمی عریان و بی‌پرده، به قلب خشونت می‌زند؛ نه برای نمایش، بلکه برای ثبت حقیقتی که دیگران شاید از آن چشم‌پوشیده‌اند. شاعر از «اینجا» شروع می‌کند. نه نامی، نه نشانی، فقط مکانی که با خشونت تعریف می‌شود. این «اینجا» می‌تواند هر جایی باشد که مرگ، بی‌نام و بی‌صدا، بر بام‌ها جا خوش کرده. «گاهی سر بریده مردی را»؛ این تصویر، نه استعاره‌ای است و نه اغراق‌آمیز. شاعر با جسارت، واقعیتی را به زبان می‌آورد که معمولاً از آن پرهیز می‌شود. اما آنچه این تصویر را از صرف خشونت جدایی‌کننده، واژه «تنها» ست. تنهایی در اینجا، نه فقط به فردی که باید این کار را انجام دهد اشاره دارد، بلکه به تنهایی جامعه‌ای است که در برابر این خشونت، بی‌پناه مانده. «باید ز بام دور بیاریم»؛ بام، جایی است که معمولاً با چشم‌انداز، با آسمان، با آزادی تداعی می‌شود اما در این شعر، بام بدل شده است به محل مرگ، به سکوی فرود خشونت. آوردن سر بریده از بام، نوعی بازگرداندن انسانیت به پیکری است که از آن تهی شده و در پایان، «تا در میان گور بخوابانیم»؛ خواباندن در گور، نه فقط دفن کردن، بلکه

بازگرداندن آرامش است؛ آرامشی که در زندگی از او دریغ شده است. این جمله، با تمام تلخی اش، نوعی احترام را در خود دارد؛ گویی شاعر، حتی در مرگ، برای قربانی، شأنی قائل است. این شعر، بی آنکه فریادزند، با سکوتی سنگین، خشونت را به رخ می کشد. «در این چمن که ز گل های برگزیده پُراست / برای چیدن گل، انتخاب لازم نیست / خیال دار تو را خصم از چه می بافد؟ / گلوی شوق که باشد، طناب لازم نیست» (همان: ۵۷).

این شعر، با زبانی استعاری و ساختاری فشرده، به وضوح در قلمرو ادبیات مقاومت و عرفان سیاسی جای می گیرد. شاعر با بهره گیری از تصویرهای طبیعی و واژگان احساسی، مفاهیمی چون مرگ، تهدید، آزادی و اراده را در قالبی نمادین بازآفرینی می کند. در بیت نخست، «چمن پر از گل های برگزیده» است؛ یعنی فضایی که سرشار از ارزش ها، استعدادها یا قربانیان بالقوه است. اما جمله «برای چیدن گل، انتخاب لازم نیست»، به ظاهر ساده است اما در بطن خود، نقدی تلخ دارد: در جایی که همه گل اند، مرگ یا خصم به انتخاب نیاز ندارد؛ همه آماده چیده شدن هستند. این می تواند اشاره ای باشد به وضعیت جنگ، سرکوب، یا شهادت های بی تمایز؛ جایی که فردیت در برابر خشونت رنگ می بازد. در بیت دوم، شاعر مستقیماً به خصم اشاره می کند: «خیال دار تو را خصم از چه می بافد؟» یعنی دشمن چه تصویری از تو دارد؟ این پرسش، هم تهدید را نشان می دهد و هم نوعی بی اعتنایی به آن را. شاعر با این پرسش، خصم را به چالش می کشد: تو هر خیالی بیافی، من از آن نمی هراسم و در بیت پایانی، ضربه اصلی وارد می شود: «گلوی شوق که باشد، طناب لازم نیست»؛ این جمله، از نظر زیبایی شناسی و معنایی، نقطه اوج شعر است. گلوی شوق، یعنی انسانی که با اشتیاق، با ایمان، با اراده آزاد، به استقبال خطر یا مرگ می رود. در چنین حالتی، طناب که نماد اجبار، خفقان یا اعدام است، بی معنایی می شود. این بیت، همزمان هم عرفانی است و هم سیاسی؛ هم تسلیم را نفی می کند و هم مرگ را به انتخاب بدل می سازد.

«در خاک شد صد غنچه در فصل شکفتن / ما نیز جز خاکستری بر سر نکردیم / دل در تب لیبک تاول زد ولی ما / لیبک گفتن را لیبی هم تر نکردیم / حتی خیال نای اسماعیل خود را / همسایه با تصویری از خنجر نکردیم / بی دست و پا تر از دل خود کس ندیدیم / زان رو که رقصی با تن بی سر نکردیم» (همان: ۶۱).

در بیت نخست، «در خاک شد، صد غنچه در فصل شکفتن» تصویری است از مرگ زودرس، از نابودی استعدادها، آرمان ها یا جان های جوان در لحظه ای که باید شکوفایی می کردند. اما در برابر این فاجعه، «ما نیز جز خاکستری بر سر نکردیم»؛ یعنی واکنش ما، صرفاً سوگواری نمادین بوده، نه کنش واقعی. این بیت، با تضاد میان مرگ واقعی و واکنش نمادین، نقدی بر بی عملی جمعی است. در بیت دوم، «دل در تب لیبک تاول زد» یعنی اشتیاق درونی برای پاسخ به ندای حق، به دعوت آرمانی، وجود داشته؛ اما «لیبک گفتن را لیبی هم تر نکردیم» یعنی این اشتیاق، هرگز به عمل نرسیده. شاعر، با این تصویر، فاصله میان میل و کنش را به وضوح نشان می دهد. بیت سوم، با ارجاع به اسماعیل، نماد قربانی آرمانی در سنت دینی، وارد لایه ای عرفانی و اسطوره ای می شود. «حتی خیال نای اسماعیل خود را / همسایه با تصویری از خنجر نکردیم» یعنی حتی تصور فداکاری را نیز به خنجر، به خطر، به مرگ نزدیک نکرده ایم. این بیت، نقدی بر ترس از درد و پرهیز از فداکاری است و در بیت پایانی، «بی دست و پا تر از دل خود کس ندیدیم»؛ دل، که باید مرکز شجاعت و اراده باشد، این جا بی دست و پا است؛ ناتوان از حرکت، از کنش؛ و دلیل این ناتوانی؟ «زان رو که رقصی با تن بی سر نکردیم» یعنی ما هرگز آن قدر جسور نبودیم که با مرگ، با بی سر شدن، با فداکاری مطلق، هم رقص شویم. این تصویر، هم استعاری است و هم به شدت تکان دهنده؛ رقص با تن بی سر، یعنی پذیرش کامل خطر، بی هیچ محافظه کاری. این شعر، در ساختار خود، نوعی ضدقهرمانی را روایت می کند. نه از آن جهت که شاعر ضد آرمان است، بلکه از آن جهت که با صداقت، از ناتوانی در تحقق آرمان ها سخن می گوید.

«دگر به منطق منسوخ مرگ می خندم / مگر به شیوه دیگر مرا مجاب کنید» (همان: ۶۵).

در مصرع نخست، «دگر به منطق منسوخ مرگ می خندم»، شاعر با جسارتی بی پرده، مرگ را نه تنها رد می کند، بلکه منطق آن را «منسوخ» می نامد. این واژه، بار تاریخی دارد؛ گویی مرگ زمانی مشروعیت داشته، اما حالا دیگر از اعتبار افتاده. این خنده، خنده رهایی ست. نه از سر بی خیالی، بلکه از دل تجربه عمیق مواجهه با مرگ. شاعر از مرحله ترس، گذشته، از مرحله سوگ عبور می کند و حالا در نقطه ای ایستاده که مرگ دیگر نمی تواند او را متقاعد کند. این خنده، نوعی بی نیازی ست؛ نوعی اعلان استقلال از منطق مرگ. اما این رد، مطلق نیست. مصرع دوم می گوید: «مگر به شیوه دیگر مرا مجاب کنید». این جمله، در ظاهر شرطی ست، اما در

باطن، دعوتی‌ست به بازتعریف مرگ. شاعر نمی‌گوید که مرگ را نمی‌پذیرد؛ می‌گوید که مرگ، به شکل فعلی‌اش، دیگر قانع‌کننده نیست. اگر مرگ بتواند با «شیوه‌ای دیگر» ظاهر شود؛ شاید با معنا، با زیبایی، با فداکاری، با عشق، آنگاه شاید بتواند دوباره مشروعیت پیدا کند. این دو مصرع، در کنار هم، نوعی چالش فلسفی را شکل می‌دهند: آیا مرگ، بدون معنا، فقط یک پایان بی‌رحمانه است؟ یا می‌توان آن را به تجربه‌ای متعالی بدل کرد؟ شاعر، با رد منطق کهنه مرگ، درواقع به دنبال معنایی نو برای آن است. این نگاه، هم اگزستانسیالیستی‌ست و هم عرفانی. در سنت عرفان ایرانی، مرگ نه پایان، بلکه آغاز است؛ نه انهدام، بلکه وصال. اما در این شعر، شاعر هنوز در مرحله چالش است. در آستانه عبور، اما نه در آرامش آن. از منظر روان‌شناختی، این دو مصرع می‌توانند واکنشی باشند به تجربه سوگ، به مواجهه مکرر با فقدان، یا حتی به زیستن در سایه تهدید. خنده به مرگ، در اینجا، نه نشانه بی‌احساسی، بلکه نشانه فراتر رفتن از ترس است و این فراتر رفتن، نیازمند بازتعریف است.

۲-۱. تحلیل یافته‌ها

مفهوم شهادت در شعر قیصر امین‌پور در مجموعه «تنفس صبح» بسیار فراتر از تعریف رایج مرگ فیزیکی یا رویداد تاریخی است و به مثابه یک نماد فرهنگی، معنوی و اجتماعی تصویر شده که حامل بارهای معنایی چندلایه است. از منظر فرهنگی، شهادت در این اشعار به عنوان نمادی از ایثار، فداکاری و عشق عمیق به آرمان‌ها و معانی ایمانی بازتاب می‌شود که به باورهای عرفانی و ارزش‌های اخلاقی پیوند می‌خورد. او شهادت را به عنوان تجربه‌ای تعالی‌بخش و رمز عبور از مرگ به زندگی جاودانه می‌بیند که در این مسیر، خون شهید به عنوان نشانه‌ای از پاکی و نجات نقش محوری دارد.

در تحلیل نشانه‌شناسانه، به‌ویژه با رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، می‌توان نشان داد که نشانه‌هایی مانند لاله، نور، خون و آینه در این اشعار، نه تنها نمادهای تصویری بلکه حامل معانی عمیقی هستند که از بستر فرهنگ دینی و ملی ایرانی نشأت می‌گیرند. این نمادها به واسطه نظریه‌پردازانی مانند چارلز سندرز پیرس^۱، در سه نوع شمایی، نمایه‌ای و نمادین معنا پیدامی‌کنند، به‌طوری که هریک حامل لایه‌ای از مفاهیم فرهنگی، عرفانی و اجتماعی هستند (ر.ک: حیدری، ۱۳۹۵؛ آذریک، ۱۳۹۵). به همین ترتیب این نمادها به تثبیت هویت فرهنگی جامعه مقاومت و ایثار کمک کرده، و پیام ایثار و جان‌فشانی را در حافظه جمعی می‌گنجانند (بهنام، ۱۴۰۳: ۲۳). نشانه‌های این مجموعه را می‌توان بدین گونه دسته‌بندی کرد:

۱. نشانه‌های طبیعت و عناصر حسی: لاله، نور، آینه، خون، خاک، باد، آتش نشانه.
۲. نشانه‌های دینی و آیینی: محراب، وضو، اذان، کربلا، عاشورا، امام، نماز؛ این نشانه‌ها اغلب نمادین هستند و از طریق رمزگان‌های تثبیت‌شده فرهنگی معنای می‌یابند. در شعر، این عناصر به عنوان واسطه‌های معنوی عمل می‌کنند که مخاطب را از سطح زبان به سطح تجربه دینی منتقل می‌کنند.
۳. نشانه‌های اجتماعی و تاریخی: شهید، پرچم، مادر، خاک وطن، اسارت، آزادی؛ این نشانه‌ها نمایه‌ای از حافظه جمعی‌اند. در شعر مقاومت، این عناصر به عنوان نشانه‌های هویتی عمل می‌کنند که مخاطب را به تجربه تاریخی و ملی پیوند می‌زنند.

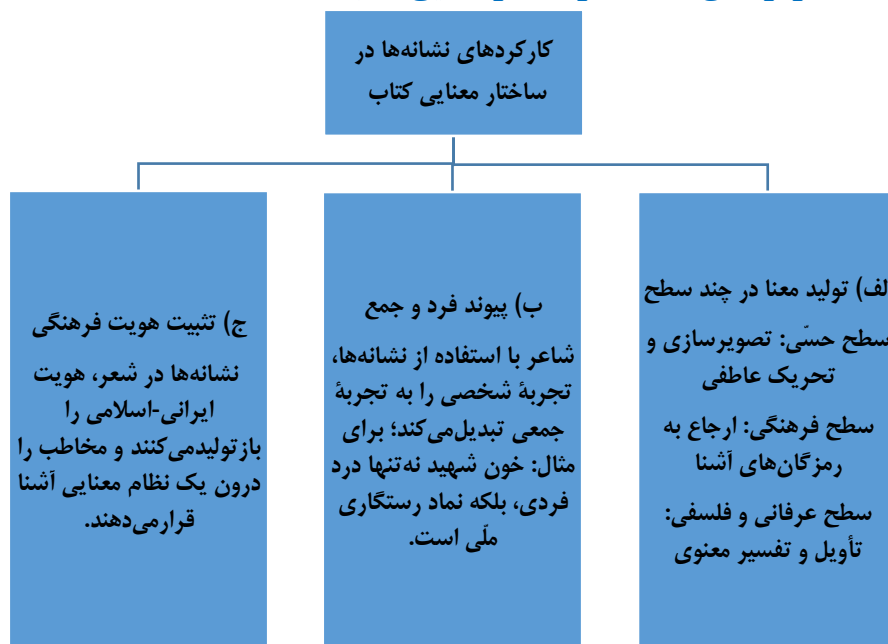
۲-۲. نقش زبان

زبان شعری قیصر امین‌پور در «تنفس صبح»، ساده و قابل فهم، اما در عین حال، سرشار از استعاره‌ها، کنایه‌ها و آرایه‌های بلاغی است که این ترکیب، حس واقع‌گرایی و معنویت عمیق را به خوبی به مخاطب منتقل می‌کند. «استفاده از زبان محاوره‌ای نزدیک به زبانی که مردم روزمره با آن ارتباط دارند، نقش مهمی در افزایش تاثیرگذاری و قرابت شعر با زندگی واقعی ایفا می‌کند» (هژبر، ۱۴۰۴: ۱۲۴). این شاخصه باعث شده است تا شهادت و ایثار نه به عنوان معانی انتزاعی بلکه به شکلی ملموس، زنده و جاری در عرصه اجتماعی و فرهنگی خوانده شود. علاوه بر این، اشعار امین‌پور تجسم‌دهنده وجه جمعی شهادت و فداکاری است که به رغم رنگ فردی آن، بیانگر تحولات و دغدغه‌های اجتماعی زمانه او نیز هست و بازتاب‌دهنده روح جوانان و مردمی است که برای حفظ

^۱ Charles Sanders Peirce

ارزش‌های انقلاب و مقاومت ایستاده‌اند (به‌دراوند، حسینی‌کارزونی و حمیدی، ۲۰۱۳: ۹۶). این نگاه چندبعدی به شهادت، اهمیت آن را در ساختار فرهنگی و اجتماعی ایران معاصر برجسته می‌سازد. در نهایت، بازنمایی مفهوم شهادت در «تنفس صبح» را می‌توان تجلی یک فهم جامع از فرهنگ مقاومت، ایثار و عرفان دانست که با برجسته کردن نمادها و نشانه‌های فرهنگی، مفاهیمی پیچیده و چندلایه را در قالب شعری تأثیرگذار عرضه می‌کند. این بازنمایی نه فقط به تثبیت هویت فرهنگی جامعه پس از انقلاب و جنگ کمک می‌کند، بلکه نقش مهمی در خوانش‌های پژوهشی معاصر درباره ادبیات دفاع مقدس و شعر معاصر دارد و مطالعه آن از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی، ابعاد پنهان این مفهوم را روشن می‌سازد.

۲-۳. کارکردهای نشانه‌ها در ساختار معنایی کتاب

شکل ۱. کارکردهای نشانه‌ها در ساختار معنایی کتاب

این مجموعه با محوریت مقاومت یا آیین، یک نظام نشانه‌ای پیچیده و چندلایه دارد که قابل رمزگشایی است. نشانه‌ها در این کتاب نه تنها ابزار زیبایی‌شناسی‌اند، بلکه حامل بارهای فرهنگی، دینی، تاریخی و عرفانی‌اند. نشانه‌شناسی فرهنگی این امکان را می‌دهد تا این نشانه‌ها در بستر اجتماعی و تاریخی ایران معنا شود تا به لایه‌های پنهان شعر دست‌یافت.

۳- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تکیه بر رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی و تحلیل مجموعه شعر «تنفس صبح» از قیصر امین‌پور نشان داد که مفهوم شهادت در این آثار نه تنها به عنوان یک مضمون دینی و انقلابی، بلکه به مثابه یک نشانه فرهنگی چندلایه بازنمایی شده‌است. در این بازنمایی، شهادت از سطح یک رخداد تاریخی یا آیینی فراتر رفته و به یک رمزگان معنایی بدل شده‌است که در تعامل با حافظه جمعی، گفتمان‌های سیاسی و دینی و ساختارهای فرهنگی جامعه ایرانی معنایی‌یابد. قیصر امین‌پور با بهره‌گیری از زبان شاعرانه، تصویرسازی‌های نمادین و ارجاعات بینامتنی به متون مقدس، اسطوره‌های دینی و عناصر فرهنگی چون عاشورا، کربلا، گل، خون، نور و پرواز، توانسته‌است نظامی نشانه‌ای خلق کند که در آن، شهادت به عنوان کنشی متعالی، زیباشناختی و هویتی بازنمایی می‌شود. این نشانه‌ها در بستر گفتمان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، به تثبیت معنایی چون ایثار، فداکاری، تعالی روحی و پیوند با امر قدسی کمک کرده‌اند. از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی، شعر امین‌پور نه تنها بازتاب‌دهنده فرهنگ شهادت است، بلکه در فرایند بازنمایی، به بازآفرینی آن نیز می‌پردازد. این بازآفرینی از طریق بازتعریف نشانه‌ها در بستر فرهنگی خاص، موجب تولید معنایی تازه و

چندلایه شده‌است که مخاطب را از سطح دریافت منفعل به سطح تفسیر فعال ارتقایی دهد. به عبارت دیگر، شعر «تنفس صبح» نه تنها حامل معناهای تثبیت‌شده فرهنگی است، بلکه در تولید و بازتولید آن‌ها نیز نقش فعال دارد. یکی از ویژگی‌های برجسته در بازنمایی شهادت توسط امین پور، فاصله‌گیری آگاهانه از زبان رسمی و تبلیغاتی رایج در آن دوران است. او با تکیه بر زبان انسانی، استعاره و شاعرانه، توانسته‌است تصویری صادقانه، عاطفی و تأثیرگذار از شهادت ارائه دهد که همزمان در سطوح ادبی، فرهنگی و اجتماعی قابل تحلیل است. این امر نشان‌دهنده توانایی شعر در ایفای نقش گفتمانی و فرهنگی در جامعه است؛ نقشی که فراتر از زیبایی‌شناسی صرف، به ساخت و تثبیت هویت جمعی نیز منجر می‌شود. در نهایت، می‌توان نتیجه گرفت که قیصر امین پور در مجموعه «تنفس صبح» با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نشانه‌شناختی زبان شعر، به خلق بازنمایی‌ای از شهادت دست‌زده‌است که واجد معناهای دینی، ملی، انسانی و فرهنگی است. این بازنمایی، نه تنها در حافظه فرهنگی جامعه ایرانی تثبیت شده‌است، بلکه به عنوان بخشی از گفتمان ادبیات انقلاب، در شکل‌دهی به نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی نسبت به مفهوم شهادت نیز نقش‌آفرین بوده‌است.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

- آسمن، یان. (۱۳۹۰). *حافظه فرهنگی*. ترجمه حسن افشار. تهران: نشر مرکز.
- آذریک، آرش. (۱۳۹۵). «تحلیل نشانه‌شناسی فرهنگی در ادبیات معاصر». *زبان و ادبیات فارسی*، شماره (۹۷). صص ۴۵-۶۷.
- اطهری نیک‌عزم، مرضیه، سیفی، طیب. (۱۴۰۴). «تحلیل نشانه‌معناشناختی سروده‌های اربعین: از پیاده‌روی تا مقاومت». *ادبیات پایدار*، شماره (۳۲). صص ۸۹-۱۰۸.
- امین پور، قیصر. (۱۳۸۷). *تنفس صبح*. تهران: سروش.
- بارت، رولان. (۱۳۵۶). *امپراتوری نشانه‌ها*. ترجمه شاهرخ مسکوب. تهران: انتشارات توس.
- بهداروند، ارمغان؛ حسینی‌کازرونی، سیداحمد و حمیدی، سیدجعفر. (۱۳۹۶). «بررسی نقش رویدادهای اجتماعی در انتخاب درونمایه‌های شعر قیصر امین پور». شماره (۳۱). *تحقیقات ادبی*، صص ۷۸-۹۴.
- بهنام، علیرضا. (۱۴۰۴). *نشانه‌شناسی شعر*. تهران: ایران کتاب.
- حسن‌زاده میرعلی، عبدالله و کنعانی، ابراهیم. (۱۴۰۰). «بررسی الگوی نشانه-معناشناسی گفتمانی در شعر قیصر امین پور». *پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی دانشگاه اصفهان*. شماره (۲). صص ۱۱۵-۱۳۶.
- حیفی، میثم، حسنی اسرار، قادر. (۱۴۰۱). «عاشورا در شعر معاصر افغانستان (مطالعه موردی: عبدالقهار عاصی)». *ادبیات پایدار*، شماره (۲۶). صص ۱۰۳-۱۲۶.
- حیدری، مریم. (۱۳۹۵). *نظریه‌های نشانه‌شناسی و کاربرد آن در ادبیات*. تهران: نشر دانشگاهی.
- ذاکری، مریم. (۱۴۰۱). «نگاهی به مقوله ایثار و شهادت در شعر قیصر امین پور». *فصل‌نامه ادبیات مقاومت*، شماره (۱۲). صص ۱۰-۳۰.
- ذوالفقاری، علی. (۱۳۹۴). *بازنمایی شهادت در شعر انقلاب اسلامی ایران*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- راندویر، هارری. (۱۳۸۳). *نشانه‌شناسی فرهنگی*. ترجمه فریا فقیهی. تهران: نشر مرکز.
- رستمی، مهدی. (۱۳۹۸). «تحلیل نشانه‌شناختی مفاهیم مقاومت در شعر دفاع مقدس». *فصل‌نامه نقد ادبی معاصر*. شماره (۹۸). صص ۳۸-۶۰.
- سپیدکار، مریم. (۱۴۰۳). «تجلی مفاهیم شهید و شهادت در شعر شاعران انقلاب اسلامی». *مجله رشد*، شماره (۳). صص ۲۵-۴۰.
- شعیری، حمیدرضا. (۱۴۰۴). *نشانه - معناشناسی ادبیات: الگوی مطالعه نظام‌های گفتمانی ادبی*. تهران: انتشارات سخن.
- شعیری، حمیدرضا؛ محمودی بختیاری، بهروز و سبزواری، مهدی. (۱۴۰۲). *فرهنگ توضیحی جهان نشانه و معنا*. تهران: نشر لوگوس.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۸۸). *موسیقی شعر*. تهران: نشر سخن.

- صادقی، نرگس. (۱۳۹۷). «شعر قیصر امین‌پور از منظر پدیدارشناسی». *نشریه علمی دانشگاه آزاد اسلامی*. شماره (۱۸). صص ۲۹-۵۰.
- غنی‌پور ملک‌شاه، احمد؛ محسنی، مرتضی و حقیقی، مرضیه. (۱۳۹۴). «دگردیسی منطق گفت‌وگویی در اشعار قیصر امین‌پور: از آرمان‌گرایی تا درون‌گرایی». *متن پژوهی ادبی*. شماره (۶۴). صص ۱۶۵-۱۸۸.
- قاسمی، فرزانه، رضایی، محمود. (۱۳۹۸). «بازتاب گفتمان شهادت در شعر دفاع مقدس با تأکید بر آثار قیصر امین‌پور». *مجله رشد*، شماره (۸۷). صص ۴۲-۶۳.
- کریستوا، ژولیا. (۱۳۶۰). *بینامتنیت و نشانه‌شناسی*. ترجمه فرزانه طاهری. تهران: نشر نی.
- لوتمان، یوری. (۱۳۹۰). *نشانه‌شناسی فرهنگی: مطالعه مناسبات بینا فرهنگی*. ترجمه تینا امراللهی. تهران: نشر فرهنگ.
- لوتمان، یوری. (۱۳۷۹). *ساختار متن هنری*. ترجمه فریبا فقیهی. تهران: نشر مرکز.
- نصر، سید حسین. (۱۳۸۵). *اسلام و هنر*. ترجمه ان‌شالله رحمتی. تهران: حکمت.
- نیک‌پی، زهرا، محمدی‌نژاد، صادق. (۱۴۰۰). «تحلیل نشانه‌شناختی تصویر آینده در شعر پایداری قیصر امین‌پور». *اورمزد*، شماره (۶۱). صص ۸۷-۱۰۹.
- هژبر، منیرالسادات. (۱۴۰۴). «مختصات زبانی و ادبی شعر قیصر امین‌پور». *مجله رشد*، شماره (۱۲۴). صص ۱۱۲-۱۳۷.
- یوسفی، الهام. (۱۴۰۳). «تأثیر نشانه‌شناسی فرهنگی بر آموزش شعر فارسی». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران.

ب. منابع لاتین

- Bakhtin, M. M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. (M. Holquist & C. Emerson, Trans.). University of Texas Press.
- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. (V. McGee, Trans.). University of Texas Press.
- Genette, G. (1997). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. University of Nebraska Press.

References

- Assmann, J. (2011). *Cultural Memory*. Translated by Hassan Afshar. Tehran: Markaz. [in Persian]
- Azarpeik, A. (2016). "Cultural Semiotic Analysis in Contemporary Literature." *Persian Language and Literature*, (97). 45-67. [in Persian]
- Atharinikazm, M, Seyfi, T. (2025). "Semiotic Analysis of Arbaeen Poetry: From Walking to Resistance". *Journal of Resistance Literature*, (32). 89-108. [in Persian]
- Aminpour, G. (2008). *Morning Breath*. Tehran: Soroush. [in Persian]
- Barthes, R. (1977). *Empire of Signs*. Translated by Shahrokh Meskoub. Tehran: Toos Publications. [in Persian]
- Behdarvand, A; Hosseini Kazerouni, S. A; Hamidi, S. J. (2017). "Examining the Role of Social Events in Theme Selection in Geysar Aminpour's Poetry." *Literary Research*, (31). 78-94. [in Persian]
- Behnam, A. (2025). *Semiology of Poetry*. Tehran: Iran Ketab. [in Persian]
- Hassan-zadeh Mirali, A; Kanaani, E. (2021). "An Examination of the Discursive Semio-Semantic Model in the Poetry of Qeysar Aminpour". *Research in Persian Language and Literature, University of Isfahan*, (2). 115-136. [in Persian]
- Hanifi, M, Hasani Asrar, Q. (2022). "Ashura in Contemporary Poetry of Afghanistan: A Case Study of Qahar Asi". *Journal of Resistance Literature*, (26). 103-126. [in Persian]

- Heydari, M. (2016). *Theories of Semiotics and Their Application to Literature*. Tehran: Academic Publishing Center. [in Persian]
- Zakeri, M. (2022). "A Study of the Concepts of Self-Sacrifice and Martyrdom in the Poetry of Qeysar Aminpour". *Quarterly of Resistance Literature*, (12). 10-30. [in Persian]
- Zolfaghari, A. (2015). *The Representation of Martyrdom in the Poetry of the Islamic Revolution of Iran*. Tehran: Institute for Culture, Art, and Communication. [in Persian]
- Randveer, H. (2004). *Cultural Semiology*. Translated by Fariba Faghihi. Tehran: Markaz. [in Persian]
- Rostami, M. (2019). "A Semiotic Analysis of the Concepts of Resistance in Sacred Defense Poetry." *Contemporary Literary Criticism Quarterly*, (98). 38-60. [in Persian]
- Sepidkar, M. (2025). "The Manifestation of the Concepts of Martyr and Martyrdom in the Poetry of the Poets of the Islamic Revolution." *Roshd Journal*, (3). 25-40. [in Persian]
- Shairi, H. (2025). *Semio-Semantics of Literature: A Model for the Study of Literary Discourse Systems*. Tehran: Sokhan. [in Persian]
- Shairi, H. Mahmoudi Bakhtiari, B, Sabzevari, M. (2023). *An Explanatory Dictionary of the World of Signs and Meaning*. Tehran: Logos. [in Persian]
- Shafiei Kadkani, M. R. (2009). *The Music of Poetry*. Tehran: Sokhan. [in Persian]
- Sadeghi, N. (2019). "Geysar Aminpour's Poetry from a Phenomenological Perspective." *Islamic Azad University Scientific Journal*, (18). 29-50. [in Persian]
- Ghanipour Malekshah, A; Mohseni, M; Haqiqi, M. (2015). "Metamorphosis of Logic of Conversation in Kaiser Aminpour's Poetry: From Idealism to Introversion." *Literary Text Research*, (64). 165-188. [in Persian]
- Ghasemi, F, Rezaei, M. (2019). "Reflection of the discourse of martyrdom in the poetry of the Sacred Defense with an emphasis on the works of Qeysar Aminpour." *Roshd Journal*, (87). 42-63. [in Persian]
- Kristeva, J. (1981). *Intertextuality and Semiotics*. Translated by Farzaneh Taheri. Tehran: Ney Publications. [in Persian]
- Lotman, Y. (2011). *Cultural Semiotics: Study of Intercultural Communication*. Translated by Tina Amrollahi. Tehran: Farhang. [in Persian]
- Lotman, Y. (2000). *The Structure of the Artistic Text*. Translated by Fariba Faghihi. Tehran: Markaz. [in Persian]
- Nasr, S. H. (2006). *Islam and Art*. Translated by Insha-Allah Rahmati. Tehran: Hikmat. [in Persian]
- Nikpei, Z, Mohammadinejad, S (2021). "A Semiotic Analysis of the Image of the Mirror in Qeysar Aminpour's Resistance Poetry", *Ormazd*, (61). 87-109. [in Persian]
- Bakhtin, M. M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. (M. Holquist & C. Emerson, Trans.). University of Texas Press.
- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. (V. McGee, Trans.). University of Texas Press.
- Genette, G. (1997). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. University of Nebraska Press.
- Hojabr, M. (2025). "The Linguistic and Literary Characteristics of Geysar Aminpour's Poetry." *Roshd Journal*, (124). 112-137. [in Persian]
- Yousefi, E. (2025). "The Effect of Cultural Semiotics on the Teaching of Persian Poetry." *Master's Thesis, University of Tehran*. [in Persian]